

Келісемін:

Нұра ауданының білім бөлімі

Жанындағы әдістемелік кеңесінде

№ _____ хаттамасы

« — »

« — »

Бекітемін:

М.Сүлейменов атындағы

тірек мектеп (РО)

мектеп директоры

Р.С.Нариманов _____

« — » _____ 2021ж.

«М.Сүлейменов атындағы тірек мектеп (РО)»КММ

шағын орталық «Еркемай» тобы

Вариативтік компонент

«Ертегілер әлемі»

(ересек топ)

Тәрбиешілер:

Сатанова Н.Қ

Аринова Ж.О

2021-2022 оқу жылы

Түсінік хат

Мектепке дейінгі жасөспірім баланы тәрбиелеу мен дамыту ісіне байланысты мақсаттарды шешуде театр ерекше рөл атқарады. Балаларға театр, әртістік өнер, сахналау, қойылым, сахна туралы түсінік беріп қызығушылығын оятамыз. Көріністерді өзара сөйлесу дағдыларын дамыта отырып, бүлдіршіндердің тілді меңгеруіне деген сүйіспеншілікті арттырамыз. Театр әр балаға қуаныш, ұмтылмас әсер сыйлайды, оның көркемдік талғамын, еліктеуі мен қиялын дамытады. Әдетте адамның жеке басының қасиеттері бес жасқа дейін қалыптасады екен. Сондықтан да баланың жан – жақты қалыптасуы үшін мектеп жасына дейінгі бүлдіршіндердің бойына жақсы, жағымды қасиеттерді еңіре білу керек. Бала әр нәрсеге құмар, қызыққыш, ол өзінің айналасында болып жатқан өзгерісті, тамаша құбылыстарды сезінуге тырысады. Оның жан-жақты дамып, жеке тұлға болып тәрбиеленуіне, тілінің дамуын театрландырылған ойындар арқылы жетілдіруге болады. Ал, театрландырылған ойындарды балалар қызықтап ойнайды. Театрландырылған ойындар ойын-қойылымдары болып саналады, бұл жерде балаларға арналған көркемдік шығармаларды сахналық қойылымдарға айналдырып, оларды кейіпкер ретінде қатыстырудың маңызы зор. Баланы сахнада кейіпкер ретінде ойната отырып, оның жеке тұлғасын жан-жақты дамыту. Оның бойында әдебиетке, мәдениетке, өнерге деген құштарлықты ояту. Бүлдіршіндер сахнада шағын рөлдерде ойнау арқылы байланыстыра сөйлеуге, әдемі киініп, жинақы жүруге, үлкендермен және өзге де балалармен тіл табыса білуге үйренеді. Жетілген диалог балалардың өз пікірін жеткізе білуге жетелейді.

Ертегі – ауыз әдебиетінің ықылым заманынан келе жатқан көне де мол мұрасы. Оның ертегі деп аталуының өзінен де, сол сияқты ертегілердің «Бұрынғы өткен заманда, ерте-ерте деп» басталуынан да оның атам заман туындысы екенін аңғару қиын емес. Ертегілерде халық басынан кешкен, ғасырлар жыры жатыр. Оларда еңбекші халықтың тұрмыс-тіршілігі, әдет-ғұрпы, елдік тарихы, қилы-қилы қиын асулары, халықтың арман-мұраты бейнеленген. Барлық елдің ауыз әдебиетінен мол орын алған және халықтың жазу-сызу өнері болмаған кезінде ауызша шығарған күрделі шығармасының бір түрі. Ертегілер көбінесе, қара сөз ретінде айтылатындықтан, оны халықтың ерте заманда шығарған көркем әңгімесін деп қараймыз. Әртүрлі ертегілер балалардың қызығушылықтарын арттырады және олардың тілдерін дамытады.

Театрлық іс-әрекетте ертегілерді пайдалана отырып баланың ой-өрісін дамыту, сонымен бірге тыңдай білуге, есте сақтау, түсіну, рөлге бөліп, қазақша әдемі сөйлей білу мәнерін арттырамыз.

Балалар театрының бірнеше түрлері бар:

Ойыншықтар театры – ең көп тараған түрі, бұнда балалар қысқа тақпақтарды жаттап, оның өзіне тән орындау кезінен бастап-ақ кішкене көлемді спектакельдер ойнайды. Ондағы адамдар рөлін ойыншықтар орындайды. Жіптің көмегімен бақарылатын қуыршақтарды – марионеткалар дейді. Оларды әр түрлі материалдардан жасайды. Жұмсақ ойыншықтарды да қолдануға болады. Мұндай ойыншықтар қозғалысқа ағаш таяқшалар арқылы келтіріледі, яғни екі айкастырылған ағаш арқылы жіп өткізіліп ойыншыққа байланады. Қолмен қуыршақтарды басқарады. Театр қуыршағының биіктігі баланың биіктігігіндей болады. Бала өзіне костюм, үлкен

бетперде. Үлкен алақандар киеді, олар тірі қуыршаққа ұқсайды. Өздері қуыршақты жасауға болады. Оның негізі болып үш бұрышты орамалды алуға болады. Бір бұрышын қуыршақтың басына, екі бұрыштарын резинка арқылы баланың саусақтарына бекітіледі. Қуыршақтың басына тесмалар қосады, ол қуыршақ пен жүргізушінің мойнына ілінеді. Бұл қуыршақтар балаларға әнмен, бимен, ойынмен көрсету арқылы шығармашылықтарын дамытады. Бұл балалардың өздерін еркін сезінуіне, өз күшіне сене білуге көмектеседі.

Саусақ театрында – саусақтардың көмегімен қандайда болмасын ертегіні немесе өлең-тақпақ шумағын саханалау болып табылады. Саусақ театры арқылы баланың сөйлеуге деген талпынысы, қабілеті дамып, ынтасы артады және шығармашылық әрекетіне жол ашылады. Саусақ ойынын ойнай отырып, балалар қоршаған ортадағы заттар мен құбылыстарды, жан-жануарларды, құстарды және ағаштарды бейнелей алады. Саусақтарының қозғалыс қимылына қарап, бала қуанады шаттанады, сөз айтуға тырысады және өлеңде үйренген сөз шумақтарын қайталап айта отырып, есінде сақтайтын болады. Сонымен қатар балалар екі қолын қимылдата отырып, оң – солды ажыратады.

Үстел үстіндегі театры – сәбилер тобынан бастап-ақ тақпақ пен қысқа өлеңдерді айтқызығанда көркем сөздер әсерлі естілу үшін стол үстіндегі театрды қолданған жөн. Мұнда үстелде құламай тұратын және қозғалтқанда еш кедергісіз жүретін ойыншықтар қолданылады.

Үстел үстіндегі қуыршақтар театрдың бірнеше түрі бар:

- әр түрлі биіктегі конустан, цилиндрдан, қораптардан жасалған ойыншықтар;
- таяқшадан жасалған театр;
- «киндер - театры»;
- магнит театры;
- «мочалка театры»;

- үстел үстіндегі кейіпкерді тоқымадан немесе крючокпен тоқуға болады (олар өздерінің формасын ұстағандай пластмас бутылкаларға кигізіп қояды);

- ағаш ойыншықтар, саздан жасалған ойыншықтар (дымковски ойыншықтар).

Суреттер (картиналар) театры – декорация мен кейіпкердің – суреттері. Олардың әрекеттері шектелген. Ойнаушының дауыс ырғағы (интонация) арқылы кейіпкердің мінез-құлқы беріледі. Кейіпкер әрекет барысында пайда болады, балалардың қызығушылығын арттырады.

Фланелеграф театры – суреттер мен кейіпкерлер экранда көрсетіледі. Оларды фланельдер ұстап тұрады. Мұндағы суреттерді балалар мен бірге ескі кітаптардан, журналдардан қиып алуға болады.

Көлеңкелі театр – жарық өте жақсы түскен экранда адамдар, жануарлар және құстардың пішіндерінің қозғалысына қарауды балалар өте жақсы көреді. Ертегі, әңгіме, өлең, әндерді көлеңке театры арқылы айтуға болады. Көлеңке театрының қойлымын көрсетуге үш тәрбиеші қатысады. Біреуі мазмұнын оқиды, екеуі көріністі көрсетеді. Көлеңке театрының сақанасы экран болады. Экранды ағаштан немесе қалың кардоннан жасайды, ою- өрнекпен өрнектейді. Кейіпкерлерді көрсету үшін – оны экранның арт жағынан ұстайды. Кейіпкерлерді қара түспен жуқа кардоннан жасайды, жіп арқылы қозғалтады. Кейіпкерлерді көрсеткенде қол көрінбеу керек. Бұл көріністер балалардың шығармашылықтарын арттырады, ой өрістері дамытады.

Мақсаты:

- Мектепке дейінгі жасындағы баланы театр түрлері арқылы шығармашылық және парасаттылық қабілеттерін жан-жақты дамыту.
- Балалардың сөздік қорларын байытып, жақсыдан үйреніп, жаманнан жиренуге тәрбиелеу.
- Театрлық іс – әрекетті, ертегілерді пайдалана отырып – ойын дамыту.

Міндеттері:

- Балалардың тілін, сөйлеу мәдениеті мен ой - өрісін, дүниетанымын дамыту.
- Балаларды адамгершілікке баулу, нақты сөйлеуге, салмақты ой айтуға баулу.
- Баланың қиялын есте сақтауын, шығармашылық қабілетін дамыту, ойдан әңгіме, ертегі шығарып айтуға дағдыландыру.
- Баланың әлеуметтік және эмоционалдық дамуына жағдай жасап, әр баланың жеке дара әртістік, шығармашылық қасиеттерін ескере отырып, өзін қоршаған ортаға, адамдарға, құрбыларына, өзіне деген қарым-қатынас мәдениетін қалыптастыру.

Күтілетін нәтиже:

- Театр, оның түрлері туралы түсініктері болады.
- Қазақ тіліндегі сөздік қоры молаяды.
- Диалог бойынша сөйлесу арқылы тіл мәдениетін жетілдіріледі.

**Балалардың қызығушылығына арналған
оқу қызметіне тақырыптық жоспар**

№	Тақырыбы	Мақсаты	Саға ты	Әдебиеттер
1	Қайдан келдің бауырсақ?	Балаларды нанды қадірлей, қастерлей білуге тәрбиелеу. Көру мүмкіндіктерін дамыту.	1	Қарлығаш хрестоматиясы
2	Бір үзім нан	Балаларға «Алтын, күміс тас екен, арпа, бидай ас екен» деген мақалдың мағынасын ашып түсіндіру. Көз бұлшық еттерін дамыту.	1	Әжемнің ертегісі
3	Бір уыс мақта әңгімесі	Балаларды әңгіме мазмұнын түсініп, мәнерлеп айта білуге үйрету. Сөздік қорларын молайту. Көру мүмкіндіктерін дамыту.	1	Ы.Алтынсарин Әңгіме мысалдары
4	Бір қазан сүт	Өленді тыңдай білу қабілеттерін дамыту. Сөздік қорларын молайту. Көру мүмкіндіктерін дамыту.	1	Әліппе
5	Мақта қыз бен мысық ертегісі	Ертегіні түсіндіре отырып, балаларды достыққа, мейірімділікке тәрбиелеу. Ертегіні рөлге бөліп ойнауға баулу. Көз бұлшық еттерін дамыту.	1	Көркем әдебиет
6	Әке мен бала әңгімесі	Балаларға «Азға қанағат етпесең, көптен құр қаласың» деген мақалдың мағынасын түсіндіру. Үлкенді тыңдауға тәрбиелеу. Көз бұлшық еттерін дамыту.	1	Ы.Алтынсарин Әңгіме мысалдары
7	Қарлығаштың құйрығы неге айыр?	Ертегіні түсіне білуге, достыққа тәрбиелеу. Есте сақтау қабілеттерін дамыту.	1	Қарлығаш хрестоматиясы
8	Ұр тоқпақ ертегісі	Балаларға үлкенді тыңдауды, сыйлауды үйрету. Рұқсатсыз кісінің затына тиісуге болмайтындығына бойларына сіңіру. Көру мүмкіндіктерін дамыту.		Қазақ ертегілері
9	Қызыл телпек ертегісі	Тыңдаған ертегіні естеріне сақтап, мазмұнын жеткізіп айтуға үйрету. Тіл байлықтарын дамыту. Көру мүмкіндіктерін дамыту.	1	Көркем әдебиет
10	Күншіл үйрек	Балаларға «біреуге ор қазсаң, өзін түсесің» деген мақалдың мағынасын түсіндіру. Көз бұлшық еттерін дамыту.	1	Әліппе
11	Кірқоймас өлені	Балаларды тазалыққа, еңбекке жақын болуға тәрбиелеу. Көз бұлшық еттерін дамыту.	1	Қарлығаш хрестоматиясы
12	Дос іздеген бота ертегісі	Ертегі арқылы балаларды достыққа тәрбиелеу. Тіл байлықтарын дамыту. Көз	1	Көркем әдебиет

		Көру мүмкіндіктерін дамыту.		
28	Торғай мен түлкі	Ертегіні балаларға көлеңке театры арқылы сахналату. Көру мүмкіндіктерін дамыту.	1	Көркем әдебиет
29	Қайырымды қоян ертегісі	Бала мен қоян арасындағы достықты үлгі етіп, достыққа адал болу қажеттілігін түсіндіру. Тіл байлықтарын молайту. Көру мүмкіндіктерін дамыту.	1	Көркем әдебиет
30	Жыл басына таласқан хайуанаттар ертегісі	Балаларды жануарларды сүйуге тәрбиелеу. Ертегіні сахналау арқылы тіл байлықтарын дамыту. Көз бұлшық еттерін дамыту.	1	Қарлығаш хрестоматиясы
31	Төрт дос ертегісі	Балаларды уақытты бағдарлай білуге үйрету. Достыққа тәрбиелеу. Көз бұлшық еттерін дамыту.	1	Қарлығаш хрестоматиясы
32	Саңырауқұлақ саясында ертегісі	Балаларды достыққа, бір-біріне көмектесуге тәрбиелеу. Ертегіге қызығушылықтарын арттыру. Көру мүмкіндіктерін дамыту.	1	Қарлығаш хрестоматиясы
33	Қысқы баспана ертегісі	Ертегіні оқи отырып балалардың үй жануарларына деген сүйіспеншіліктерін тәрбиелеу. Есте сақтау қабілеттерін дамыту.	1	Қарлығаш хрестоматиясы
34	Түймеқыз ертегісі	Ертегіні оқи отырып табиғатқа деген сүйіспеншілікке тәрбиелеу. Көру мүмкіндіктерін дамыту.	1	Қарлығаш хрестоматиясы
35	Онға дейін санай білетін лақ ертегісі	Балаларды достыққа тәрбиелеу. Есте сақтау қабілеттерін, диалогты сөйлеуге үйрету. Көз бұлшық еттерін дамыту.	1	Қарлығаш хрестоматиясы
36	Сәруар ертегісі	Балаларды ертегі арқылы батылдыққа тәрбиелеу. Көз бұлшық еттерін дамыту.	1	Қарлығаш хрестоматиясы

ҚОЛДАНЫЛҒАН ӘДЕБИЕТТЕР

1. «Тіл ашар», Алматы - «Жалын», 1989 ж.
2. Қирабаев С., Мырзалиев Қ. «Қазақ әдебиеті» Алматы - «Мектеп», 2001 ж.
3. «Алақай» хрестоматиясы - Көркем сөз әлемі, Алматы - «Аруна» баспасы.
4. «Мен және бәрі, бәрі, бәрі» хрестоматиясы, Алматы - «Аруна», 2006 ж.
5. Әмірова Ә. «Дәстүрлі тәрбие», Алматы - «Арда», 2006 ж.
6. Қожахметова Х. «Мәнерлеп оқу», Алматы - «Мектеп», 1982 ж.
7. Ғабдуллин М. «Қазақ халқының ауыз әдебиеті», Алматы: 1964 ж.
8. Нүсіпбекова М.И., Сейілгазинова С.А. «Қарлығаш» хрестоматиясы, Астана – «Арман-ПВ», 2007 ж.
9. «Халық ауыз әдебиеті», Алматы: 1974 ж.
10. «Отбасы және балабақша» журналдары.
11. Ғаламтор.

Handwritten signature